

DOI: <https://doi.org/10.33994/kndise.2023.68.73>
УДК 343.98:349:94

Юлія Борисівна Форіс
молодший науковий співробітник
лабораторії організації наукової, методичної діяльності,
нормативного забезпечення та міжнародного співробітництва

ORCID: <https://orcid.org/0009-0008-1697-2177>
E-mail: nauka@kndise.gov.ua

Валентина Степанівна Виноградова
молодший науковий співробітник
лабораторії організації наукової, методичної діяльності,
нормативного забезпечення та міжнародного співробітництва

ORCID: <https://orcid.org/0009-0003-1553-9869>
E-mail: nauka@kndise.gov.ua

*Київський науково-дослідний інститут судових експертиз
Міністерства юстиції України*

**ПО НАУКОВИХ СЛІДАХ (СЛАВЕТНІ СТОРІНКИ ЖИТТЄВОГО ШЛЯХУ)
ВИДАТНОГО КРИМІНАЛІСТА І СУДОВОГО ЕКСПЕРТОЛОГА
АКАДЕМІКА МИХАЙЛА ЯКОВИЧА СЕГАЯ**

У статті висвітлюються основні біографічні віхи і творчий спадок доктора юридичних наук, професора, академіка Національної академії правових наук України Михайла Яковича Сегая у галузі криміналістики і судової експертології. Авторами статті робиться висновок про все більший і більший рівень узагальненості концепцій, які Михайло Якович мав у своєму доробку.

Ключові слова: Михайло Якович Сегай, судова експертологія, криміналістична ідентифікація, сліди-відображення, криміналістика, судова експертиза.

Постановка проблеми. В цьому році виповнилося 100 років з дня народження і 10 років з дня смерті далекоглядного вченого, видатного криміналіста, одного з фундаторів сучасної вітчизняної парадигми судової експертології, славетного учня і геніального вчителя, порядної і талановитої людини з тонким почуттям гумору, гарного друга і працелюбного колеги, доктора юридичних наук, професора, академіка Національної академії правових наук України Михайла Яковича Сегая.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Михайла Яковича добрим словом згадують не тільки його учні: В. С. Бондар, А. В. Іщенко, Н. І. Клименко, Г. В. Прохоров-Лукін, Ю. Б. Форіс, Ю. Ю. Ярослав та інші, але його

пам'ять вшановують і його колеги з Київського регіонального центру Національної академії правових наук України, його пам'яті присвячують науково-практичні конференції, намагалися перейменувати на його честь вулицю, на якій розташований Київський науково-дослідний інститут судових експертиз Міністерства юстиції України, його біографію і творчість досліджують вчені, які цікавляться історією криміналістики і судової експертизи, як-от Е. Б. Сімакова-Єфремян, В. В. Юсупов та інші, насамкінець на його праці посилаються як стовпи вітчизняної криміналістичної і судово-експертної науки, так і аспіранти кафедр, студенти ВНЗ та практикуючі судові експерти.

Мета дослідження. Метою дослідження є вшанування пам'яті великого Вчителя, виявлення і опис системності прогресу Михайла Яковича у своїх поглядах від окремого до загального, і донесення цієї системності до широкого загалу читачів.

Викладення основного матеріалу. Майбутній академік Національної академії правових наук України, Михайло Якович Сегай, народився 31 березня 1923 року в м. Києві у сім'ї службовців [1].

Випускник 25-ї середньої школи 17 червня 1941 р. отримав «золотий атестат» відмінника і готувався до занять в університеті.

Але плани змінила війна. З серпня 1941 по вересень 1942 Михайло Сегай – курсант Омського училища зенітної артилерії. З жовтня 1942 по лютий 1943 – Командир вогневого взводу 303 Гвардійського мінометного полку Ставки Верховного Головного Командування (МВО Москви, Донський та Південно-Західний фронти). З лютого 1943 по липень 1944 – Командир батареї 303 ГМП СВГК (Південно-Західний, Степовий, 2 Український фронти). З липня 1944 по жовтень 1945 – Начальник штабу дивізіону 303 ГМП (1 Білоруський фронт, Групи Радянських Окупаційних Військ в Німеччині). З жовтня 1945 по квітень 1946 – Начальник штабу 27 окремого гвардійського мінометного дивізіону (ГРОВ в Німеччині). Кавалер орденів Вітчизняної війни I та II ступенів та Червоної Зірки (чотири ордени). Нагороджений багатьма медалями. В квітні 1946 демобілізований з лав Радянської Армії через хворобу з віднесенням до третьої групи інвалідності [2].

З вересня 1946 по червень 1950 р. навчався в Київському державному університеті ім. Т.Г. Шевченка на юридичному факультеті, отримав спеціальність «Юрист». Диплом з відзнакою.

Запрошений на роботу до Київського науково-дослідного інституту судової експертизи також колишнім фронтовиком, а нині відомим українським криміналістом, професором Віталієм Костянтинівичем Лисиченком.

З п'ятого серпня 1950 р., з посади молодшого наукового співробітника КНДІСЕ і спеціалізації по криміналістичній експертизі, розпочався переможний шлях Михайла Яковича у юридичній науці.

Його вчителями були видатні експерти професори Сергій Іванович Тищенко і Юрій Сергійович Сапожников, кандидати юридичних наук Борис Романович Киричінський та Микола Михайлович Зюскін. Був особисто знайомий (1955 р., м. Москва) з засновником і першим керуючим Київського кабінету науково-судової експертизи Сергієм Михайловичем Потаповим, працями якого з теорії криміналістичної ідентифікації всерйоз захопився.

27 лютого 1952 р. Сегаю М. Я. присвоєно вчене звання «Молодшого наукового співробітника». 05 жовтня 1959 р. присуджений вчений ступінь кандидата юридичних наук за роботу «Криміналістична ідентифікація і особливості її застосування в окремих видах радянської криміналістичної експертизи», написану під керівництвом видатного вченого-криміналіста професора Миколи Володимировича Терзієва.

21 березня 1962 р. присвоєне вчене звання «Старшого наукового співробітника» по спеціальності «Криміналістика та судова експертиза».

05 березня 1971 р. присуджений науковий ступінь доктора юридичних наук (тема дисертації «Методологія судової ідентифікації»). 06 вересня 1972 р. присвоєне вчене звання «Професор».

За вагомий особистий внесок у розвиток та впровадження наукових досліджень у судово-експертну і криміналістичну практику та плідну підготовку кадрів професору М. Я. Сегаю у квітні 1993 р. присвоєно почесне звання Заслуженого діяча науки і техніки України [3].

У листопаді 1993 р. професор М. Я. Сегай був обраний членом-кореспондентом Академії правових наук України. На запрошення віце-президента Академії правових наук України професора Федора Глібовича Бурчака М. Я. Сегай став працювати на посаді ученого секретаря Київського регіонального центру Академії. Разом з керівником центру академіком Ф. Г. Бурчаком та його заступником О. Д. Крупчаном Михайло Якович брав найактивнішу участь у становленні та розбудові центру.

У 2000 р. професор М. Я. Сегай обраний академіком Академії правових наук України.

Помер Михайло Якович у своїй квартирі у місті Київ, у віці 90 років, 01 травня 2013 року, трохи не доживши до святкування 100-річчя Київського науково-дослідного інституту судових експертиз Міністерства юстиції України, якому присвятив майже все активне життя і історію якого з дорадянських часів вперше висвітлив у збірнику «Криміналістика і судова експертиза» у статті, присвяченій 50-річчю діяльності Київського науково-дослідного інституту судової експертизи (у співавторстві) [4].

В КНДІСЕ, пройшовши шлях від молодшого наукового співробітника, через посаду старшого наукового співробітника, завідувача відділом криміналістичних досліджень, наказом від 17 червня 1963 р. № 77 призначений заступником директора КНДІСЕ по науковій роботі. Наказом від 29 червня 1983 р. № 103 звільнений у зв'язку з виходом на пенсію. Загалом обіймав посаду заступника директора інституту з наукової роботи 20 років (1963-1983 рр.).

Наказом від 29 вересня 1962 р. № 317/л призначений виконуючим обов'язки директора КНДІСЕ. Наказом від 26 квітня 1963 р. № 43 призначений знову зав. відділом криміналістичних досліджень, а наказом від 19 жовтня 1979 р. № 166/6 призначений тимчасово виконуючим обов'язки директора інституту. Наказом від 04 січня 1981 р. № 2 призначений заступником директора інституту по науковій роботі. Таким чином, двічі був виконуючим обов'язки директора інституту, але директором інституту не призначався. За його активною участю засновано Львівське відділення

інституту, створені нові лабораторії газорідинної хроматографії, металографії, термовакuumного напилення.

Був членом авторського колективу по розробці проекту першого в світі Закону України «Про судову експертизу». У 2004 та 2010 рр. був автором науково-практичного коментаря до цього Закону (у співавторстві).

Був одним з активних ініціаторів започаткування у 1964 р. видання республіканського міжвідомчого науково-методичного збірника «Криміналістика і судова експертиза» і першим секретарем його редколегії. Саме у багаторічній спільній праці в редколегії збірника народилася міцна людяна та творча дружба М. Я. Сегая з видатними українськими криміналістами професорами Віктором Павловичем Колмаковим і Левом Юхимовичем Ароцкером, котрих Михайло Якович також вважав за своїх учителів.

У Михайла Яковича були численні публікації самостійно і у співавторстві по окремих видах судових експертиз: «Методика трасологічного дослідження виробів масового виробництва», «Криміналістичне дослідження слідів рук людини (праксеологічний аспект)» тощо.

Але здатність аналізувати і узагальнювати колосальні масиви інформації, послідовно йти від окремого до загального, притаманні Михайлу Яковичу, не можуть не захоплювати.

Для отримання вченого ступеня кандидата юридичних наук Михайло Якович готує роботу «Криміналістична ідентифікація і особливості її застосування в окремих видах радянської криміналістичної експертизи» (1959 р.). В цій роботі Михайло Якович звертається до праці Сергія Михайловича Потапова, вдосконалює і пристосовує її до сучасного бачення світу. Але вже для отримання вченого ступеня доктора юридичних наук Михайло Якович обґрунтовує не просто криміналістичну, а судову ідентифікацію, з позицій філософії – матеріалістичної діалектики. Він охоплює прямі і зворотні зв'язки взаємодії об'єктів і розповсюджує можливості ідентифікації на ті види судових експертиз, де до цього ідентифікаційні питання не вирішувалися («Методологія судової ідентифікації», 1971 р.) [5]. Крім того, це праця не про застосування ідентифікації в окремих видах судових експертиз, а праця про узагальнену методологію, із застосуванням відповідного наукового апарату і підґрунтя.

Таким чином, Михайло Якович вже готує базу для майбутнього узагальнення видів судових експертиз не тільки на базі криміналістичної науки, але чогось іншого. Він не тільки науковець, він судовий експерт практик. Наступним щаблем узагальнення стає участь у створенні проекту Закону України «Про судову експертизу», де у створеній Михайлом Яковичем преамбулі відображена сутність не лише судової експертизи як дії (дослідження речових доказів і документів у конкретному провадженні/конкретній справі, і оформлення його результатів) судового експерта у процесі, а вся сутність судово-експертної діяльності, яка охоплює правові, організаційні і фінансові основи судово-експертної діяльності з метою забезпечення правосуддя України незалежною, кваліфікованою і об'єктивною експертизою, орієнтованою на максимальне використання досягнень науки і техніки (1994 рік). До речі, преамбула настільки не втратила своєї актуальності, що з часу прийняття Закону не видозмінювалася [6].

Наступним шаблоном узагальнення стає «Судова експертиза матеріальних слідів-відображень» (у співавторстві, 1997 р.) [7]. В цій роботі Михайло Якович опрацьовує не тільки ідентифікаційні, але і діагностичні і ситуаційні дослідження, а також узагальнює всі матеріальні сліди, вважаючи, що базою їх дослідження повинна бути не криміналістика, а судова експертологія.

Термін «судова експертологія» Михайло Якович запозичив у А. І. Вінберга та Н. Т. Малаховської, але розумів під нею не загальну теорію судової експертизи, як його науковий опонент Рафаїл Самуїлович Белкін, а науку про судово-експертну діяльність з охопленням, крім методологічних, правових та організаційних її засад [8]. Судова експертиза – правовий інститут, її вивчення і удосконалення неможливе без розгляду її в контексті правових засад, принципів, організаційно-управлінських форм її існування, і, звичайно ж, методологічного апарату. Михайло Якович жартував, що його опонент заперечує вивчення загальною теорією судової експертизи правових і організаційних засад судово-експертної діяльності, як і будь-якої судової експертизи, але розміщує ці норми в усіх підручниках з криміналістики і, зокрема, як її частини, судової експертизи.

В методологічній частині судової експертології Михайло Якович відриває судову експертизу від її коріння – криміналістики, оскільки криміналістика більше не вмщує все нові і нові види судових експертиз, викликані потребами слідчої і судової практики. Так, до по суті криміналістичних інститутів судових експертиз у 70-ті роки ХХ сторіччя приєднуються судові автотехнічні експертизи, з набуттям Україною незалежності – інституції судово-бухгалтерської експертизи (яка згодом розширюється до судово-економічної) разом з видами судових експертиз, які ці інституції проводять, потім зароджуються і спочатку регулюються окремими підзаконними нормативно-правовими актами, а згодом інтегруються до інших, товарознавчі види експертиз. З'являється безліч видів судових експертиз, які ґрунтуються на зовсім інших, не криміналістичних, знаннях і мають віддалене відношення до криміналістики, як-от мистецтвознавчі, пожежно-технічні, будівельно-технічні, земельно-технічні, оціночно-будівельні, оціночно-земельні, інженерно-технічні, екологічні, психологічні, з питань інтелектуальної власності, військові тощо. Ми підтримуємо точку зору Михайла Яковича, що всі вони мають загальне правове і організаційне регулювання і забезпечення, права та обов'язки судового експерта в будь-якому виді судочинства мають бути уніфіковані, і що є така професія – судовий експерт. Але на той час, коли на ниві судової експертології працював Михайло Якович, такої професії де-юре не було. Тобто де-факто вона була: у судово-експертних установах працювали наукові співробітники, які основний робочий час приділяли виконанню судових експертиз у різних видах судочинства, ще частину робочого часу приділяли розробці методів і методик проведення судових експертиз за своїм фахом, а також обмінювалися досвідом між собою, зі слідчими, судовими органами і науковою спільнотою, всі вони щоразу підписували документи щодо обізнаності у настанні кримінальної відповідальності у випадку надання свідомо неправдивого висновку або відмову від надання висновку без поважних причин, але «судовий експерт»

ще не стало професією. На нашу думку, саме діяльність Михайла Яковича і наслідки цієї діяльності на ниві судової експертології призвели до того, що така професія виникла де-юре, хоча, звичайно, до цього доклали руки інші судово-експертні науковці, практики і юристи.

Михайло Якович пропонує всі види судових експертиз в методологічному плані розділити на 3 типи відповідно до особливостей слідів злочину (правопорушення), які досліджуються судовим експертом, та специфіки дослідження. Так, він пропонує у відповідності з природою відображуваних об'єктів і самих слідів-відображень, що містять інформацію про встановлені факти, об'єднати в три міждисциплінарні учення: експертну субстратологію, експертну документалістику та експертну психономіку (останній термін він запозичує у В. Б. Первомайського) [9].

На його думку, яку поділяють автори цієї статті, «Експертна субстратологія» в якості міждисциплінарного вчення вивчає сліди-відображення, утворені в результаті змін, або структур, або складу взаємодіючих об'єктів, що розглядаються як носії тілесних (субстратних) властивостей. Такими об'єктами є будь-які тіла живої та неживої природи, явища та процеси, які залишають при взаємодії одне з одним (або навколишнім середовищем) сліди у вигляді деформації взаємодіючих тіл, або сліди, утворені внаслідок переносу (відділення) власної речовини [9, с. 39].

«Експертна документалістика» виділяється в самостійне міждисциплінарне учення внаслідок своєрідності відображуваних і відображаючих об'єктів, як і методів вирішення експертних завдань... В цьому виді експертного дослідження відображуваним об'єктом є господарські та фінансові операції, а бухгалтерські та фінансові документи представлені в якості відображаючого об'єкта, де в умовних символах-позначеннях зафіксовано зміст виконаних операцій. Таке розуміння онтологічної природи та гносеологічної ролі документа повністю відповідає його офіційній дефініції: «Документ – засіб закріплення різними способами на спеціальному носії інформації про факти, події, явища об'єктивної реальності та інтелектуальну діяльність людини» (Гост 16487-83) [9, с. 40].

«Експертна психономіка» (термін В.Б. Первомайського) як міждисциплінарне вчення поєднує судово-психіатричну та судово-психологічну експертизи, а також ряд інших експертиз, що досліджують навичкові функції людини (комунікативні, рухові, професійні, побутові), нині віднесені до класу криміналістичних. Всі названі види експертиз об'єднує загальний об'єкт, що відбивається – психіка людини, різні сторони якої (стан, особливості) виражаються в багатосторонніх функціях психічної діяльності і фіксуються в матеріальних «слідках-проявах», що утворюють як дискретну безліч, так і системне утворення в якості об'єкта, який [іі] відбиває. «Віртуальний» характер психіки як відображуваного об'єкта, що не піддається на сучасному рівні знань безпосередньому дослідженню, її лабільний характер і непередбачувана багатфункціональність визначають труднощі виявлення в матеріальних слідах-проявах інваріантних інформативних ознак, що однозначно характеризують шукану властивість психіки для вирішення основних експертних задач... [9, с. 41].

З появою нових видів судових експертиз, не передбачених цитованою публікацією (як-от екологічна, військова тощо), пошук ознак віднесення до типу і класифікація відповідно до запропонованих М. Я. Сегаєм міждисциплінарних вчень продовжується в працях його учнів і послідовників (див., напр., «О системном анализе судебно-экспертных классификаций» [10], «Наукові позиції щодо системного аналізу судово-експертних класифікацій» [11], «О роли и значении судебной экспертизы» [12] тощо).

Висновки. Таким чином, доктор юридичних наук, професор, академік Національної академії правових наук України Михайло Якович Сегай все наукове життя йшов шляхом узагальнення попереднього досвіду, від розгляду окремого питання до його систематизації і систематизації поглядів, з яких досліджується це питання. Таким чином, коротко цей шлях можна охарактеризувати так: від окремого до загального. Михайло Якович вніс безцінний вклад в розвиток криміналістики та судової експертології.

Перелік посилань

1. Автобіографія Михайла Яковича Сегая. Архів КНДІСЕ.
2. Михайло Якович Сегай. До 90-річчя з дня народження. Київ: НАПНУ, , 2013.
3. Особова справа Михайла Яковича Сегая. Архів КНДІСЕ
4. Сапун А. П., Сегай М. Я. 50 лет деятельности Киевского научно-исследовательского института судебной экспертизы. *Криминалістика и судебная экспертиза*. К.: РИО МООП УССР, 1967. Вып. 4. С. 35–49.
5. Сегай М. Я. Методология судебной идентификации. криминалістика. Автореф. дис. ... д-ра юрид. наук: 12.717. Киев, 1970. 32 с.
6. Про судову експертизу: Закон України від 25 лютого 1994 р. № 4038-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4038-12#Text>. (дата звернення 27.04.2023)
7. Сегай М. Я., Сترینжа В. К. Судебная экспертиза материальных следов-

References

1. Autobiography of Mykhailo Sehai. Archive of the Kyiv Scientific Research Institute of Forensic Expertise. (in Ukrainian).
2. Mykhailo Ya. Sehai. To the 90th anniversary of the birthday. National Academy of Legal Sciences of Ukraine, 2013. (in Ukrainian).
3. Personal file of Mykhailo Ya. Sehai. Archive of the Kyiv Scientific Research Institute of Forensic Expertise. (in Ukrainian).
4. Sapun, A. P., Sehai, M. Ya. (1967). M. Ya. Sehai. 50 years of activity of the Kyiv Scientific Research Institute of Forensic Expertise. *Criminalistics and forensic science*. Kyiv. Issue. 4. P. 35-49. (in Russian).
5. Sehai, M. Ya. (1970). Methodology of judicial identification. Specialty 12.717 – criminalistics. Abstract of the dissertation for the degree of Doctor of Law. Kyiv. 32 p. (in Russian).
6. Law of Ukraine «On Forensic Examination» dated February 25, 1994 No. 4038-XII. Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4038-12#Text>. (access date 27.04.2023) (in Ukrainian).
7. Sehai, M. Ya., Strynzha, V. K. (1997). Forensic examination of material traces-

- отображений (проблеми методології). К.: «Ін Юре», 1997. 174 с.
8. Сегай М. Я. Судебная экспертология: объект, предмет, природа и система науки. *Теорія та практика судової експертизи і криміналістики*. 2003. № 3. С. 25-32.
9. Сегай М. Я. Судебная экспертология: концептуальные основы экспертной методологии. *Теорія та практика судової експертизи і криміналістики*. 2002. № 2: 656 с. С. 36-42.
10. Форис Ю. Б., Колониук В. П. О системном анализе судебного-экспертных классификаций. *Криміналістика і судова експертиза*. 2018. № 63 (1). С. 81-92. URL: <https://digest.kndise.gov.ua/wp-content/uploads/2019/03/12.pdf>. (дата звернення 27.04.2023).
11. Форис Ю. Б., Колониук В. П. Наукові позиції щодо системного аналізу судово-експертних класифікацій. *Актуальні проблеми криміналістики та судової експертології*. 2018. С. 486-489. URL: <http://elar.naiu.kiev.ua/jspui/handle/123456789/9636>. (дата звернення 27.04.2023).
12. Колониук В. П., Форис Ю. Б., Юдина Е. В., Виноградова В. С. О роли и значении судебной экспертологии. *Криміналістика і судова експертиза*. 2019. № 64. С. 150-157. URL: http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?C21COM=2&I21DBN=UJRN&P21DBN=UJRN&IMAGE_FILE_DOWNLOAD=1&image_file_name=PDF/krise_2019_64_16.pdf. (дата звернення 27.04.2023).
- mappings (problems of methodology). Kyiv. 174 p. (in Russian).
8. Sehai, M. Ya. (2003). Forensic expertise: object, subject, nature and system of science. *Theory and practice of forensic examination and criminology*. No. 3. P. 25-32. (in Russian).
9. Sehai, M. Ya. (2002). Forensic expertise: conceptual foundations of expert methodology. *Theory and practice of forensic examination and criminology*. No. 2: Collection of proceedings of the international and scientific conf. 656 p. P. 36-42. (in Russian).
10. Foris, Yu. B., Koloniuk, V. P. (2018). On system analysis of forensic classifications. *Criminalistics and Forensics*. No. 63 (1). pp. 81-92. Retrieved from: <https://digest.kndise.gov.ua/wp-content/uploads/2019/03/12.pdf>. (access date 27.04.2023).
11. Foris, Yu. B., Koloniuk, V. P. (2018). Scientific positions on the systematic analysis of forensic classifications. Topical issues of criminology and forensic expertise. P. 486-489. Retrieved from: <http://elar.naiu.kiev.ua/jspui/handle/123456789/9636>. (access date 27.04.2023).
12. Koloniuk, V. P., Foris, Yu. B., Yudina, O. V., Vynohradova, V. S. (2019). On the role and significance of forensic expertology. *Criminalistics and Forensics*. No. 64. P. 150-157. Retrieved from: http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?C21COM=2&I21DBN=UJRN&P21DBN=UJRN&IMAGE_FILE_DOWNLOAD=1&image_file_name=PDF/krise_2019_64_16.pdf. (access date 27.04.2023).

FOLLOWING THE SCIENTIFIC FOOTPRINTS (GLORIOUS PAGES OF THE LIFE PATH) OF THE OUTSTANDING CRIMINOLOGIST AND FORENSIC EXPERT, ACADEMICIAN MYKHAILO YA. SEHAI

**Yu. Foris
V. Vynohradova**

Mykhailo Ya. Sehai was born on March 31, 1923. He fought in World War II against fascist aggression and was awarded orders and many medals.

After demobilization, he worked for many years at the Kyiv Scientific Research Institute of Forensic Expertise of the Ministry of Justice of Ukraine, including 20 years as Deputy Director for Research. He went from junior researcher to acting director of the institute. He practised as a forensic expert and conducted scientific research.

After retiring, he worked at the Kyiv Regional Center of the National Academy of Legal Sciences of Ukraine. He died at the age of 90 on May 01, 2013.

He defended his thesis for the degree of candidate of legal sciences on the use of forensic identification in certain types of forensic examinations. Mykhailo Sehai defends his dissertation for the degree of Doctor of Laws already on the methodology of judicial identification, substantiating it from the standpoint of philosophy. In the next large-scale work, Mykhailo Sehai addresses issues not only of forensic identification but also diagnostic and situational expert tasks. Subsequently, Mykhailo Sehai takes part in the creation of the world's first law on forensic examination, which combines the rights and obligations of a forensic expert in various types of legal proceedings. Thus, the foundation is laid for the creation of the profession of a forensic expert. Mykhailo Sehai develops the foundations of forensic expertology as a science of forensic activities, including the legal and organizational foundations of this activity, and also generalizes the methodology as part of forensic expertology to three interdisciplinary exercises.

The article mentions the teacher of Mykhailo Sehai and the continuation of his work.

At the end of the article, it is concluded that Doctor of Law, Professor, and Academician of the National Academy of Legal Sciences of Ukraine Mykhailo Sehai has been following the path of generalizing previous experience throughout his scientific life, from considering a separate issue to systematizing it and systematizing the views from which this issue is being studied. Thus, briefly, this path can be characterized as follows: from the particular to the general. Mykhailo Sehai has made an invaluable contribution to the development of forensic science and forensic science.

Key words: Mykhailo Ya. Sehai, forensic expertology, forensic identification, reflection traces, forensic science, forensic expertise

DOI: <https://doi.org/10.33994/kndise.2023.68.74>
УДК 347.98(477.74-25Од)[(092)+(01)]

Світлана Іграфівна Єленич
головний бібліограф наукової бібліотеки

ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-4999-3034>
E-mail: o.yelenych@onua.edu.ua

Національний університет «Одеська юридична академія»

БІБЛІОГРАФІЧНІ ДОСЛІДЖЕННЯ ЯК ДЖЕРЕЛА ВИВЧЕННЯ ОДЕСЬКОЇ КРИМІНАЛІСТИЧНОЇ ШКОЛИ

У статті систематизовано бібліографічні ресурси, які презентують праці вчених кафедри криміналістики Національного університету «Одеська